

GIZARTE HEZITZAILEEN
EUSKADIKO ELKARTEA
COLEGIO DE EDUCADORAS
Y EDUCADORES SOCIALES
DEL PAÍS VASCO

GHEE
CEESPV

HBL

Universidad
del País Vasco

Euskal Herriko
Unibertsitatea

BABESGABEKO HAURTZAROAREN ESPARRUAN LAN EGITEN DUTEN GIARTE HEZITZAILEEN TESTUINGURU PROFESIONALA

Ikerketa txostenaren laburpena

BABESGABEKO HAURTZAROAREN ESPARRUAN LAN EGITEN DUTEN GIARTE HEZITZAILEEN TESTUINGURU PROFESIONALA

2009ko uztailean amaitu eta Euskal Herriko Unibertsitateak/Universidad del País Vasco-k diruz lagundutako (UPV05/124) ikerketa txostenaren laburpena

HAURBABESA LANBIDE TALDEA

Idoia Fernandez(zuz.), Nerea Agirre, Maria José Alonso, Maite Arandia, Nekane Beloki,
Jesus Otaño, Arantza Remiro, Arantxa Uribe-Etxebarria.

EUSKAL HERRIKO UNIBERTSITATEA ETA EUSKADIKO GIZARTE HEZITZAILEEN ELKARGO PROFESIONALA

IKERKETAREN TESTUINGURUA: ESPARRU AKADEMIKO ETA PROFESIONALAREN ARTEKO HARREMANA

Babesgabeko haurtzaroaren esparruan lan egiten duten gizarte hezitzaileen testuinguru profesionalaz, Euskal Herrian hiru urtez burutu den ikerketa txostenaren laburpena aurkezten dugu dokumentu honetan. Ikerketa honekin aldaketa ekintzak bultzatu nahi izan ditugu lan eremuan bertan, hala nola oinarrizko formazioan eta baita jarraian ere.

Funtsean, hiru izan dira lan hau egitera bultzatu gaituzten arrazoiak. Batetik unibertsitateak lan esparru honen garapen eta konplexutasunaz ezagutza sakona edukitzeko beharra, hasierako prestakuntza nahiz etengabeko prestakuntzaren curriculumak artikulatu ahal izateko. Bigarrenik, historikoki eta momentu zehatzetan elkarrekintzan egon diren arren, oro har bide paraleloak jarraitu dituzten esparru akademiko eta profesionalaren arteko banaketa gaindituz joateko beharraren sinesmena. Hirugarrenik, babesgabeko haurtzaroaren esparru profesionalak, ikerketarako errealitate aberatsa aurkezten duenaren baieztapena; izan ere, arreta eta zerbitzu sare zabalak eta eskuhartzeen izaera asistentzial, hezitzaile eta terapeutikoen, teorizatu eta sistematizatu beharreko praktika profesional anitzak eratzen dituzten.

Beraz, ikerlan honetan hiru hipotesi hartu ditugu abiapuntutzat:

1. Gizarte hezitzaileek haurtzaroaren esparruan esku hartzen duten testuinguru praktikoetan nahikoa ezagutza praktiko dago hasierako eta etengabeko prestakuntza planteamenduak artikulatzeko
2. Haurtzaroaren esparruan Gizarte Heziketaren garapen profesionala eta instituzionala oztopatzen dituzten faktoreak daude: soziolaboralak, generozkoak, prestakuntzazkoak eta antolaketari lotutakoak.

3. Dokumentuen bidez eta esparru honetan lanean diharduten profesionalen esperientziaren sistematizazio bidezko ezagutzaren ekoizpena funtsezkoa da aldaketa koherente eta eraginkorrak sustatzeko.

Aipaturikoak ikusirik, zortzi pertsonaz osaturiko talde mistoa eratu genuen: UPV/EHU-ko Gizarte Hezkuntzarekin lotura duten sail ezberdinetako sei irakasle eta Gizarte Hezitzaileen Euskadiko Elkargoko (GHEE-CEESPV) bi hezitzaile. Talde gisa, pedagogia kritiko eta metodologia komunikatibo kritikoaz loturiko planteamendu teorikoen baitan kokatu genuen ikerketa. Errealitatearen inguruko formulazio egokietara irisi eta ikerketan nahiz prestakuntzan aurrerabideak zehazteko bide bakarra, prestakuntza eta ikerkuntzaz arduratzen direnen (unibertsitatea) eta praktikan murgilduta daudenen (profesionalak) arteko elkarlana delako sinesmena konpartitzen dugularik.

Hiru helburu nagusik markatu dute jarraitutako ikerketa prozesua:

- I. Euskal Herriko haurtzaro babestuaren egoera aztertzea herrialdeen arteko mapa konparatiboa osatuz
- II. Esparru honetan heziketa lana egiten duten gizarte hezitzaileen baldintza profesionalak zehaztea
- III. Lanbidearen baitan prestakuntzari dagokionean aurrera egiten eta unibertsitate eta bestelako eragileen arteko elkarlanean laguntzen duten praktikak identifikatzea

Finean, Euskadiko Autonomia Erkidegoan haurtzaro babestuaren esparruan lan egiten duten gizarte hezitzaileen testuinguru profesionalaren azterketak, aldagai instituzional eta politikoak modu dialektikoan elkarrekiten duten errealitatean sakontzera eraman gaitu (Administrazio publikoak nola egiten dio aurre haurtzaroaren babesari?, zein interes erantzuten dio? Zein politika bultzatzen ditu? Testuinguru profesionaletako zein elementu zehatzetan proiektatzen da?); baita babesgabeko haurtzaroaz lan egiten duten gizarte hezitzaileen egunerokotasunari lotuta aurkitzen diren izaera praktikoa, testuinguruzkoa, kultural eta subjektiboa duten elementuetan (zein baldintzetan, objektibo eta subjektiboa, egiten dute lan babesgabeko haurrekin, hauen ongizate eta garapena bermatzeko egunero lanean diharduten profesionalak?). Hausnarketa sistematikoaz harago, unibertsitate eta profesionalen arteko elkarlaneko ekintza eta kontraste kritiko honetatik teoria eta praktikaren arteko banaketa gainditzen saiatzen diren aldaketak gauzatu eta proiektatuz joan dira.

IKERKETA PROZESUA ETA METODOLOGIA

Jadanik aipatu dugun orientazio pedagogiko kritiko eta komunikatiboak (Beck, Habermas 1998a; Freire 1987-1988; 1990a, Flecha 1997a; Gómez, Sánchez, Latorre, 2006a), ikerketaren fase bakoitzean, eragile guztien inplikazio arduratsua, parte hartzea eta elkarrizketa hartzen ditu kontuan, ikerketa prozesuaren printzipio gisa. Horregatik, prozesu honetan zuzenki eta zeharka parte hartu duten pertsona guztiei errealitatea eraiki eta interpretatzeko gaitasuna aitortu zaie, ikuspegi eta metodologia mota honek eskatzen duen moduan.

Ikertzaile kritiko gisa gure gain hartu ditugun inplikazio etikoak agerian gelditzen dira parte hartu duten pertsona eta erakundeak pareko maila batean kokatzean (harreman horizontaletik abiatuz, eta ez informazio esanguratsua eskainiko diguten objektu moduan hartuz) eta ikerketa objektuaren gaineko pentsamendua eta ekintza eraikitzeko orduan ardura eta erantzukizuna

elkarbanatzeko hautuan. Erantzukizunen elkarbanatzea hiru mekanismoren bidez gauzatu da praktikan:

- Aurretik aipatu dugun ikerketa *talde mistoaren* bidez.
- *Aholkulari batzordearen* bidez. Adingabeekin esku hartze sozio hezitzailearen lan esparru ezberdinetan aritzen diren lau profesionalen osaturiko talde finkoa izan da. Talde honekin prozesuaren diseinua eta tresnak kontrastatu dira, tarteko eta amaierako emaitzak balioztatu dituzte, hau da, oro har lanaren norabidea birbideratu dute, adostutako irizpideen eta beraien zentzu eta ezagutza profesionalaren arabera ekinaz.
- *Ikerketako web gunearen* bidez (<http://www.haurbabesalanbide.net>). Sektore profesionalen ezagutza zabaltzeko, komunikaziorako, trukerako eta eztabaidarako guneak sortu izan zen. Gure itzarobideak positiboagoak izan arren, parte hartzea nahiko eskasa izan da eta web gunea informazio gune izatera mugatu da.

Ikerketa prozesua bi fasetan garatu da: lehenengoan, Euskadiko Autonomia Erkidegoan babesgabeko haurtzaroaren egoera aztertu da eta bigarrenengoan, esparru honetan diharduten profesionalak beraien lana garatzeko orduan dituzten baldintza profesionalak zehaztu eta hezkuntza praktikak identifikatu dira. Fase hauetako bakoitzean hiru oinarritzko momentu ezberdinak ditugu: produkzioa, kontrastea eta difusioa.

Informazioa jasotzeko teknika gisa dokumentuen analisia, bideoan grabatutako elkarrizketa sakonak, ibilbide profesionalen bizi-historiak eta eztabaida talde komunikatiboak erabili dira. Oro har berrogeita bost gizarte hezitzailek parte hartu dute ikerketan. Aztergai sakontzen eta ondoren azalduko ditugun ondorioetara iristen lagundu diguten informazio iturri ugari eta aberatsak izan ditugu, beraz.

ONDORIOAK

I. Babesgabeko haurtzaroaren izaera sozial eta politikoaz

Robert Castell-(1997) en lana jarraituz, haurtzaroarekiko babesak, berak aztertzen duen giza-kuestioaren sektoreetariko bat bezala ulertu dezakegu. Zentzu honetan, gizarte hezitzaileei eguneroko lanean etengabe agertzen zaizkien problematika berriak, gizarte kohesioaren galera nabarmen baten ondorio besterik ez dira. Hainbat hamarkadetan zehar gizarte integratzaile iturri izan den soldatapeko lana pisua galduz joan den neurrian, gizarte kohesioa murriztuz joan da eta gizartean sortzen ari diren problematika guzti hauek kohesio eskasia honen sintoma besterik ez dira.

Ondorioz, giza kuestioa deritzoguna arazo anitzetan zatikatua dago gaur egun eta aditu ezberdinek esku hartzen dute familiarren, etorkinen, drogomenpekotasunaren, kaleko indarkeriaren, nerabeen arteko sexu gehiegikerien, delinkuentziaren, okupazioaren, buyllingaren, etabr-en inguruko programa anitzetan. Honek guztiak konponbide eta esku hartzeak biderkatu eta zatikatzen ditu, bizi den gizartera moldatzea lortzen ez duen subjektuari arazo oro atxikiz. Hau da, arazoaren erantzukizuna gizarte patologia anitzetan sailkatutako subjektuen gain jartzen da eta konponbidea adituen lanean. Errealitatearen irakurketa zatikatu honek gure lanaren destinatzaile zuzenak diren pertsonen bizi duten egoeraren izaera sozial eta estrukturala

ezkutatu egiten du. Gure ustez, aldiz, ikuspegi hezitzaile batek errealitatearen irakurketa soziala eskatzen du, hau da, pertsonen ongizatea lortzeaz harago, ahultasun egoera horretan jarri dituzten testuinguru eta baldintzen eraldaketaren alde lan egitea, erabakimen eta konpromezuz. Haatik, gizarte hezitzaileek beraien begirada hezitzailea, pertenezia eta komunitate sentimenduak, testuinguru inklusiboak eta elkartasun eta elkarkotasun sareak eraikiz jorratu ohi dute, bereizkeria eta bazterkeriaren salaketa bezalako tresnak erabiliz.

II. Hautzaroaren babeserako sistemak: esku hartze sozio hezitzailearen antolaketa eta kudeaketa botere publikoaren eskutik

Egun, babesgabeko sistema instituzionala (lekuan lekukoa eta lurraldekoa) oso heterogeneo eta anitza da. Honek, alde batetik, baditu bere alde positiboak, baina, bestalde, oztopoak ere sortzen ditu. EAEko Gizarte Zerbitzuetako legeak (12/2008 LEGEA, abenduaren 5ekoa, Gizarte Zerbitzuei buruzkoa) aniztasun honek praktikan dakartzan desorekak gutxitu nahi izan ditu zerbitzuak ahalik eta era eraginkorrean unibertsalizatuz. Haatik, lege honen baitan arretaz landu eta hobetzeko zenbait alderdi dakusagu:

- a) Kasuak hauteman eta baloratzeko prozesuak ezberdinak dira hiru lurraldeetan. Gure ustez, ezinbestekoa da jardunbide eta protokolo argiak definitzea; kasu batzuetan baldin badaude ere, ez baitira egokiro garatzen.
- b) Arreta eskaintzeko garaian ere ez dago ibilbide koherenterik. Hau da, herrialde guztietan erakunde arteko koordinazioan desorekak aurki ditzakegu, administrazio ezberdinek eremu itxi gisa funtzionatzen baitute. Horrela, sarritan kasu bat lurralde mailako kompetentzien esku gelditzen denean, udal mailatik ez zaio arreta gehiago jartzen. Eta era berean, zenbaitetan Foru Aldundietatik esku hartze bat amaitutzat eman ostean, egoera Udalaren esku gelditzen da Foru Aldundiarekin koordinaziorik egon barik. Zentzu honetan, lege honek administrazio ezberdinen arteko koordinazio lana bermatu beharko luke, ibilbide eta protokolo zehatzak definituz.
- c) Lanerako marko metodologikoei dagokienez, markoen aniztasuna da nagusi, hau da, ez dugu marko global eta orokorrik aurkitzen. Zenbait kasutan metodologikoki lan egiteko ildoak zehaztuta daude eta garatzen dira; beste batzuetan, existitzen dira, baina ez dira aintzat hartzen eta beste esku hartze mota batzuetan existitu ere ez dira egiten. Marko hauek garatu gabe egotearen ondorioz, programa askok momentuan momentuko erantzunak ematen dituzte, ikuspegi zabalagoak alboratuz. Gure ustez ahultasun metodologiko hau arlo profesional honetan oro har egiten den gizartearen eta gizarteko arazoan inguruko irakurketa teoriko eta soziologikoaren ondorio zuzena da. Ikusi dugunagatik, zerbitzu eta profesional askorentzat lan hezitzailearen helburua behar berezia duen haurrari bakarkako laguntza ematea da; banakako gizarteratze aukerak eta komunitatearekiko loturak sendotuz eta horietan lan eginez hainbat kolektiboen ahultasuna murriztu daitekeela kontuan hartu gabe. Zentzu honetan, udal mailako esku hartzean ageri da ikuspegi komunitario hau garatuena, ez horrela lurralde mailako esku hartzean, nahiz eta askotan idatziz horrela agertu. Ondorioz, geroz eta handiagoa da haurren inguruan sortzen diren arazoak patologizatze eta psikologizatze joera. Lan eremu honetan aritzen diren profesionalak hausnarketa sakon bat egin beharko lukete eguneroko jardunean darabiltzaten ikuspegi metodologikoen inguruan

- d) Perfil profesionalen aniztasuna ere lan eremu honen beste ezaugarri bat da. Perfil hauen artean, gainera, batzuetan gizarte hezitzailea ez da agertzen, dagozkion funtzioak beste perfildun profesional batzuk betetzen dituztelarik, sarri gaitu gabeak. Gainera, Administrazioako postu teknikoetan oso gutxitan aurki ditzakegu gizarte hezitzaileak, Bizkaiko GUFEn kasuan izan ezik. Hala eta guztiz ere, esan beharra dago oro har zerbitzu ezberdinek osotzen duten sare honetan gizarte hezitzailearen figura profesionalaren presentzia errealitate bat dela gaur egun, nahiz eta bere funtzio profesionalak (bereak eskusiboki edo beste profesional batzuekin tartekatzen dituenak) eta, era berean, kontratazioetarako profilak ongi zehaztu gabe egon oraindik ere. Zentzu honetan, dagoeneko aipatu dugun Gizarte Zerbitzuen inguruko lege berriak gai hau jorratzen du zioen azalpenean, Gizarte Zerbitzuetako oinarritzko figura profesional bezala gizarte hezitzaileak ere onartuz gizarte langileekin batera. Ildo berean, bi ahapaldietan zehar lan giza hezitzailearen oinarriak zehazten ditu lege honek, alde batetik esku hartze giza hezitzailea oinarritzko eta ezinbesteko elementu gisa azpimarratuz eta, bestalde, gizarte hezitzaileak esku hartze hori aurrera eramateko profesional gisa izendatuz. Ondorengo dekretu batek zehaztuko ditu esku hartze giza hezitzaileako zerbitzuen nondik norakoak eta Zerbitzuen eta Prestazioen Mapak ratioak ezarriko ditu eta, beraz, biztanleko beharrezkoa izango den gizarte hezitzaile kopurua zehaztuko du.
- e) Gipuzkoan ezik, beste lurraldeetan ez dago Arreta Teknikorako zerbitzurik. Lurralde honetan esku hartze mota bakoitzak badu arretarako bere zerbitzu berezia, helburu eta funtzio espezifikoekin, aurretik ikusi dugun bezala. Paradoxikoa dirudien arren, zerbitzu tekniko hauetan gizarte hezitzailea, perfil profesional gisa, ez da agertzen (Gipuzkoan Arrisku Egoeran Dauden Nerabeei Zuzenduriko Eremu Irekiko programaren kasuan izan ezik). Gizarte hezitzaileei orientabideak eta laguntza eskaintzen diharduten profesionalak batik bat psikologoak eta gizarte langileak dira, hau da, zuzenean esku hartze giza hezitzailea aurrera eramaten ez duten profesionalak. Kasurik gehienetan, gainera, profesional hauen artean harreman hierarkikoak eraten dira, gizarte hezitzaileak direlarik besteen menpean daudenak. Lege berriak esku hartze giza hezitzailean lanean diharduten profesional guzti hauen arteko harremanak birdefinitzeko aukera eman beharko luke.
- f) Euskal Autonomi Erkidegoan administrazioak baliabide propioen bidez eskaintzen dituen zerbitzuak oso gutxi dira, gehienak lehiaketa publikoen bidez kontrataturiko entitateen bidez aurrera eramaten dira. Kontrataturiko entitateak, era berean, diferenteak izan daitezke: elkarteak, programa eta zerbitzu asko eskaintzen dituzten erakunde handiak, erakunde txikiak, enpresak, e.a. Lege berriaren asmoetako bat erakunde hauei oinarri egonkorrago bat eskaintzea da administrazioarekin sinaturiko kontzertu eta hitzarmenen bidez. Administrazioak era arduratsuan jokatu beharko luke entitate hauekin, arreta eskaini behar zaien adin txikikoen eskubideak bermatu ahal izateko beharrezkoak diren bitartekoak erakunde hauen eskura jarri eta profesionalen lan baldintza duinak bermatuz. Izan ere, gaur egungo antolaketaren ondorioz, egoera kaskarrean lan egin behar izaten dute askok(soldata baxuak, lan baldintza gogorrak, gizartearen aldetik onarpen eskasa, status baxua...) eta, ondorioz, lanpostu hauetan askotan

profesional gazteak eta esperientzia gabeak aurki ditzakegu. Sarri gertatu ohi da babesgabetasun egoera larrienetan dauden haur eta gazteekin lan egiten duten profesionalak direla, era berean, lan baldintza okerrenetan daudenak. Profesional gazte hauek lanpostu hauek behin-behinekotzat hartu ohi dituzte eta askotan akituta bukatu ohi dute. Ezin eska genezake babesik gabeko hurrei zuzenduriko arreta egokia, bertan lan egiten duten profesionalak lan baldintza egokirik ez badute.

III. Prestakuntzari dagokionean

A. Hasierako prestakuntzaren inguruan eta unibertsitatearen eskumenen inguruan honako hau esan genezake:

- a) Hasierako prestakuntza indartzen jarraitzea beharrezkoa da, praktika profesionalean inplikaturiko pertsonekin etengabeko elkarriketa baten bidez, curricula eta unibertsitateko irakaskuntza praktikak berritzeko. Zentzu honetan, ikerketa honetan profesionalen zaintzaren inguruko gaia, balore handia duen prestakuntza ardatz gisa azaltzen da.
- b) Ezinbestekoa litzateke, baita ere, etengabeko prestakuntzaren proiektio gakoak garatzea, Gizarte Heziketa eremuan diharduten gizarte agente desberdinen arteko elkarlanean.
- c) Ikerketa talde mistoak ahalbidetzeko mekanismo eta egitura zehatzak sortu behar dira. Gure esperientziak erakusten digu ikerketa deialdiek soilik aparteko ikertzaile akademikoak begiesten dituztela, hezkuntza zientzien eta hauen beharrek zerikusituta gutxi duten azaleko kalitate norma batzuen arabera. Gizarte hezitzaileek ikerketa taldeetan parte hartzeak duen garrantzia arduradun politiko eta akademikoekin landu behar da. Irazkortasun gehiago egon beharko litzateke, ikerketa alorrean kultura ezberdin bat finkatzen joateko.
- d) Ikertu beharreko gaiak ezin dira soilik eremu akademikotik etorri, baizik eta eginbehar eta kontestu profesionalek eratorri eta justifikatuta egon beharko lirarteke. Horregatik, ezinbestekoa da errealitate profesionala aurrez-aurre edukitzea ikertu beharreko hezkuntza arazoak antzemateko.
- e) Ikerketa, dagokion akreditazio akademikoa izan beharko luken heziketarako aukera gisa planteatu beharko litzateke. Ikerketa prozesuetan profesionalak parte hartzeak (hasiberriak, gizarte hezitzaileak...), akreditatu beharko litzatekeen ikasketa intentsibo eta espezializatu bati ateak irekitzen dizkio.
- f) Politikoki lan egin beharko litzateke administrazioak erantzukide izan daitezen, ikerketa kolaboratzaileak bultzatzen, finantziazten eta baita beraietan part hartzen ere.

A. Prestakuntza eta garapen profesionalaz, eta beraien arteko harremanaz

Prestakuntzak profesionalizazio prozesuei eta garapen profesionalari ekarpena egiteko pentsatuta egon behar du. Ondorioz, alde batetik, kultura profesional jakin bat eraikitzen eta finkatzen lagundu behar du eta, bestalde, hazkuntza eta ikaskuntza pertsonala, profesionala,

kolektiboa, insitutzionala eta, zergatik ez, baita komunitarioa ere, ulertzeko modu jakin batekin loturik egon behar du. finkapenari, eta hezkuntza edo ikaskuntza pertsonalari, profesionalari, kolektibo, instituzional eta baita komunitarioari aurre egiteko modu zehatz bati bati zuzenduta. Formakuntza ez da beti, maila ezberdinetan planteatzen den ikuspegi holistiko eta garapenezko honetatik enfokatzeko. Azterketa lan honen barruan tradizio kritikoaren inguruko prestakuntzaren aldeko apustua egin beharko litzatekeela pentsatzen dugu, batzuk errekonstrukzionista ere dietzen diotena.

Eta guzti hau hainbat arrazoiengatik:

- a) Prestakuntza programak berdintasuna eta parekidetasuna jomugatzat dituzten beste proiektu sozial eta politiko batzuen baitan kokatzen dituelako.
- b) Prestakuntza ekintzak berauen esangura sozio-historikoaz lotzen dituelako.
- c) Indarra azterketa kritikoan jartzeak profesionalaren boteretzera eta benetako autonomia sustatzen duelako.
- d) Prestakuntza prozesuak termino kolektibo eta sozialetan planteatzen direlako, eta honek pertsonen hazkuntza eta garapena ezezik, hauek lan egiten duten erakunde eta aritzen direneko testuinguru sozialena ere ahalbideratzen duelako (Liston y Zeichner, 1993; Pérez Gómez, 1992; Pérez, Barquín, Angulo, 1999).

Azterlan honetan garapen profesionalaz aritu garenean, lanbidearen barruan ikasten joateko erabiltzen diren modu ezberdinez aritu gara. Zentzu honetan, kontzeptu honek bere baitan hartzen ditu, alde batetik, intentzio osoz pentsaturiko prestakuntza prozesuak eta, baita, beste alde batetik ere, lanaren egunerokotasunean, testuinguru ez formaletan, sortzen diren ikaskuntza prozesuak, pertsonen ikaskuntza profesionalean eragin handia dutenak, hain zuzen ere. Gainera, aditzera ematen digu, elkarte baten edo lan talde baten baitan, ezagutza profesionala garatzen dela, prozedura eta jarrerei dagokienean Beraz, izaera dinamiko eta prozesuala duen kontzeptu baten aurrean aurkitzen garela esan daiteke, zeina aldatu eta mobilizatu egiten den.

Halaber, ezin esan daiteke prestakuntza garapen profesionalerako aldagai bakarra eta pisuzkoena denik, kasu askotan. Imbernón (1994,1997, 2002) bezalako autoreek aldagai zerrenda bat aurkezten dute, hala nola: ordainsarien sistema, lan eremua –landa ingurunea, hirigunea-, laneko giroa, garapen profesionala sustatu edo oztopatzen duten baldintza psikologikoak. Zerrenda honi pertsonak engaiatzen direneko orotariko ekintza politiko eta kulturalak gehitu diezaiotegu; halaber, lanean sortzen diren harreman-baldintza ugariak. Guzti hauek esparru profesionalean garapen mota zehatz bat bultzatzen baitu.

C. Esparru profesionalean prestakuntzaz dagoen kontzepzioa

Ikerlan honetan unibertitate eta esparru profesionalean maneiatzen den prestakuntza kontzeptuak hutsune dezente dituela baieztatu dugu. Lehenik eta behin, ez da bere izaera iraunkorra eta globala ulertzen, hasierako prestakuntzarekin hasi eta ibilbide profesional osoan zehar mantentzen dena. Haustura handia dago hasierako prestakuntza eta etengabekoaren artean, bide independenteak jarraitzen dituzte eta eragile ezberdinek hartzen dute hauen gaineko erantzukizuna.

Hasierako prestakuntzari dagokionean, ezagutzaren ikuskera akademikotik planteatzen den prozesua dela esan genezake; modu orokor batean prestatzeko pentsatua, lan profesionaletik eta ezagutza praktiko eta esperientzialesetik nahiko aldentuta dagoena. Honek baditu lan munduratzearan eraginak eta ondorioak, hasiberriek beraien erantzukizun profesionalei erantzun ahal izateko esfortzu handia eskatzen dien egokitzapena (“expres” prestakuntza) egin behar dutelako.

Nahiz eta Euskal Herriko Unibertsitatean Gizarte Heziketako profesionalekin elkarlanean aritzeko esperientzia badugun, (honen seinale dira practicumaren diseinua, , ikerketa proiektu hau eta gradu berriaren diseinua) harreman hauetan sakondu eta garatzen jarraitu behar dela uste dugu, lanbidearen garapenerako lehen mailako beharra delako. Entitate eta Administrazioetatik proiektatzen diren prestakuntza politikak, oro har adituen ezagutzari eta gizarte aldaketetatik eratorritako gai berriei loturik ageri zaizkigu, eta ez profesionalek sentitutako beharrei konektaturik. Beraz, formakuntza eskaintza, profesionalek sentitzen dituzten premietatik eta hauek beraien praktika profesionala hobetzeko beharko luketen prestakuntza prozesuen gainean duten ideietatik aldentuta aurkitzen dugu.

Prestakuntzaren gaineko kontzepzioa, halaber, termino tradizionalagoetan kokatzen da, kanpotik deiseinatua dator eta ikastaro formatoa izan ohi du. Gainera, inplizituki adierazten da ideien, teorien eta prozeduren transmisio hutsa nahikoa dela errealitatean aplikatu ahal izateko, horrela praktika hezitzaileetan aldaketak bultzatuz. Zentzu honetan ez da oso errealista pentsatzea prestakuntzak, zuzenean, praktikan eragitea suposatuko duenik, askotan harreman lineal hau ez baita ematen: mota honetako prestakuntza prozesuetan parte hartzeak ez du bermatzen beste barik lan testuinguruetan, zuzenki eta zeharka, aplikatzea eta eragitea.

Prestakuntza ikastaroekin lotzeak, elkarleen barruan garatzen diren eta izaera formatiboa duten beste hainbat prozesu prestakuntzaren baitan ez kokatzea dakar: hala nola, esperientzien trukaketa, elkarte eta profesional ezberdinen arteko konexioa, produzitzeko, hausnarketarako. Oraindik oso murrizta da prestakuntza errealitate honen gaineko kontzientzia. Trasmisio hutsean oinarritutako prestakuntza aukerak praktika profesionaletan eta ezagutzaren eraikuntzan eragin urria dutela dirudi. Esparru bien artean profesionalentzat existitu behar duen harremana sustatzea zaila izango da informazioa mugatuz gero. Beste prestakuntza planteamendu bat behar da: informazioa ikuskera, ikerketa, teoria zientifiko berrien baitan kokatzen duena eta hezitzaileei sakontzeko, kontrastatzeko eta proiektatzeko aukera ematen diona.

Prestakuntza eredu guztiak izan daitezke baliagarriak garapen profesionalerako; baina oso garrantzitsua da eredu hauek lanean ari direneko testuinguruetan eta ematen diren praktikekin harremanetan kokatzea. Horregatik, ezinbestekoa iruditzen zaigu insitutzio edo elkarte batek bere prestakuntza proiektuaren gainean gogoeta egin eta zehaztea. Honen arabera, eraginak desberdinak izango dira eta; profesionalen garapenarekin, instituzio eta baita eskuhartzen den inguruneekin koherenteagoak edo ez.

Profesionalek beraiak eraiki dituzten ezagutza praktikoak eta garatu dituzten esperientziak kontutan hartzen dituzten, praktiken gaineko hausnarketa sustatzen duten eta praktikak hobetzea xedetzat dituzten prestakuntza ereduak aldarrikatzen dituzte. Taldeko kideekin batera lan egin eta hezkuntza zentzua eraikitzea ahalbideratzen duten prestakuntza prozesuen aldeko ageri dira, beraien premietatik eta eskuhartzea garatzen duteneko lan errealitate konkretuetatik abiatuz pentsatutako prestakuntza. Lan taldeari lotutako prestakuntza, profesionalen garapenerako gako gisa ulertzen dela baieztatu genezake.

Iturri ezberdinetatik ikasten dugunaren ziurtasun zientifikoa dugu, eta batez ere, egiten dugunari esanahia bilatzen dugunean ikasten dugula. Beraz, behar beharrezkoa da ideien mundua praktikaren munduaz konektatzea. Biek elkar loturik eta elkarrizketan joan behar dute beti. Edozein prestakuntza eredu izateko arrazoi bat dauka profesionalizazio prozesuetan, eta hau abiapuntutzat hartuz, garapen eredu batzuk beste batzuk baino konexio eta elkarrizketa hobe eragiten dute teoria eta praktikaren artean: hala nola, praktikan sortutako arazo azterketa lan taldean, profesionalen kezka eta dilema gainera ikerketa prozesuak, kontrastea, praktiken produkzio eta eztabaida publikoak... Alderdi hauek agertzen hasi dira, eta presente edukitzeak abiapuntu ona suposatzen du lanbidearen baitan garatzen eta finkatzen joateko. Ekarpak guztiak aintzat hartuz, prestakuntza prozesuak planteatzeko ereduaren gainera irudi argia ageri dela esan dezakegu. Trasmisioan oinarritutako prestakuntza moduetatik hasi eta prestakuntza eredu reflexiboetara hartu behar ditu barne.

Talde lanaren prestakuntza balioa eta honi lotutako prestakuntzak, eredu tradizionalagoen gainetik indar handia hartu du. Baina lan taldeen baitan burutzen den hausnarketa lana ez da aintzat hartzen ezta diruz laguntzen. Profesionalek prestakuntza beharrak detektatzeko garaian, prestakuntza unitate gisa erakundea bera baino, lan taldea identifikatzen dute. Halaber, ez dira beste irizpide batzuen arabera pentsatutako prestakuntzazko proposamenak baztertzen: a) gizarteari, honen bilakaerari eta lanerako gai berriei begira daudenak, b) entitate edo erakundea osotasun gisa hartu eta kolektiboki sentitzen diren beharrak lehenesten dituztenak, c) subjektuak eta berauek dituzten beharretatik abiatzen direnak. Esparru profesional honi zuzendutako eta gizarte premiak, kolektibo profesionalarenak eta indibidualak asetuko lituzkeen prestakuntza plan bat diseinatzeke zailtasuna onartzen da. Honi dagokionean, egiten den formakuntza eskaintzak, prestakuntza beharrei ez diela erantzuten kritikatzeko da batik bat.

Lanbidea garatu ahala ikasten joateko ditugun beharren inguruko azterketari dagokionean, hasiberrien eta denbora gehiago daramaten artean ezberdintasun handiak daudela ikusten da. Zentzu honetan, zenbait autorek ibilbide profesionalaren kontzeptua erabiltzen dute, kezka ezberdinei lotutako momentu profesional ezberdinen inguruan hitz egiteko, eta beraz, beharrezkoa da momentu bakoitzari arreta ezberdina jartzea, bai prestakuntza politiken ikuspegitik eta baita eta prestakuntza planak konkretatzerakoan ere. Oro har, kezka profesionalak bilakaera bat jasaten dutela esan dezakegu. Alderdi hauek beste lanbide batzuetan sakonago aztertu izan dira, esaterako irakasleen kasuan. Hemendik, lanbidearen hasieran prestakuntzari dagokionean indarra teknika, prozedura eta ezagutzen apezkizunak jartzen dela ateratu dugu. Eta pertsona lanbidean finkatzen doan heinean arreta prozedura, testuinguru eta kolektiboetara gehiago bideratzen du. Norabide berean joan arren, prestakuntza behar ezberdinak aurkitu ditugu esperientzia gehien eta gutxien dutenen artean.

Lan munduratzeko momentuak balio handia dauka profesionalentzat. Ezjakintasun handiz bizi den momentua izan ohi da. Lan esparru zehatz eta konplexuan sartzen dira lanera, eskuhartzerako nahikoa tresna espezifiko eskaini ez dizkion orokortasunetan oinarritutako hasierako prestakuntzarekin. Momentu honi intentsitate ezberdinaz egiten zaio aurre entitate eta taldeetan, baina beti ere era espontaneoan, izan ere entitate eta administrazioaren aldetik momentu hau ez da prestakuntzazko eskuhartzea behar duen momentu gisa ulertzen. Zenbaitetan, lanbideak suposatzen duen egunerokoari gehitutako esfortzu bat suposatzen du.

Interesgarria litzateke momentu hau prestakuntzaren barruan txertatzea, plan zehatzekin, arduradunekin...

Ildo honetan hainbat aurrerabide aipa ditzakegu: a) garrantzitsua da prestakuntza behar desberdinak bereiztea, b) esperientziadun pertsonen paper garrantzitsua jokatzeko dute hasiberrien laneratzean, eta hau erakundeen barruan prestakuntzazko eduki esplizitadun funtzio gisa ulertu beharko litzateke, c) guzti honek hasiberri eta baita esperientziadunen garapen profesionalari egiten dio ekarpena.

IV. Ikaskuntza profesionalera berezko moduak

Egunerokotasunak aurkezten dituen antolaketazko egoerek, eskuhartzerako eta harremanetarako momentu ezberdinek, era anitz, intentsitate eta sistematizazio maila ezberdinetako esperientziak ikaskuntza profesionalari ekarpena egiten diote. Egoera horiek berak, egoerak nola sortzen diren eta talde, erakunde eta praktikengan duten eragina ulertzeak egoeren irudia eskaintzen du. Honek potentzial handia iznago luke taldeek ikasi nahi dituzten moduetan ikasteko, eta detektatuz gero prestakuntzazko moemntu intentzionalak bihurtu daitezke.

Eguneroko jardunaz hausnarketa egitea, horretarako espreski pentsatutako denborak eskainiz eta moemntu hauek gizarte hezitzaileen lanaren zati gisa txertatzea alderdi garrantzitsuak dira oso. Egoera hau ez da ematen, baina desiragarria litzateke hau sustatu eta kontutan hartzea lanbidearen oinarrizko zati gisa. Ekintza batetik bestera geldione eta hausnarketarako denbora barik aritu ordez, hausnarketarako eta ekintzaz haratago joateko lan denbora beharko litzateke; eta hau kontrastea, eraikuntza, trukea, sortzea ahalbideratzen duen lan taldearen kontzeptioaz hertsiki loturik egongo litzateke.

Jarraian azterlan honen baitan jaiotzen diren ikaskuntza profesionalerako berezko moduak zerrendatzen ditugu:

a) Kanpoko eragileekin lanaren kontrastea, honek hezkuntza ikuspegiaren aldaketa eta berrespena ziurtatzen du, kontzeptu mailan oso lagungarria da eta eskuhartze prozesuetan maneitzen diren irizpideen gaineko zirtasuna ematen du.

b) Esperientzien trukaketa medio berdinen arteko ikaskuntza, lan taldearen barruan eta baita beste talde batzuekin ere.

c) Lan taldeetako harrera oinarrizkoa da erakundearen eta talde kulturaren txertatzeko eta lanerako prozedurak barneratzeko. Honi intentziaz, arduradunekin eta denborekin aurre egiteko beharra sumatzen da.

d) Lan taldeetan ezagutzaren produzioa, sortutakoa izaera ezberdinetako ekitaldi publikoetan aurkezteko, eta lana komunikatu eta publikoki eztabaidatua izateko. Lana era sistematikoan jaso, argitu eta ordenatzeko modu gisa idazketaren garrantzia ere aipatzen da, berdinen arteko trukeak baino indar gutxiago duen arren. Honekin, ezagutzaren eraikuntza eta adostasunez

lortutako lanerako marko sendoen lortzean eragin positiboak dituen idatzizko produkzioa gehiago sustatu beharko litzateke.

e) Talde lana larrialdizko, ezjakintasunezko eta zailtasunez beteriko egoerei erantzuteko, ikaskuntza profesionala garatzen laguntzen duen gune gisa. Taldearen kontzepzioak indar handia hartu du azterlan honen barruan. Taldea indibidualismoak gainditzeko modu gisa ulertu da, eta eskuhartze esparruaren konplexutasunari, hartu beharreko erabaki potoloen aurreran askotan sentitzen den bakardadeari eta profesionalen behar indibidualeri erantzuteko modu gisa sendotuz joan da. Askotan ez oso argi eta ez hain era esplizituan, gizarte kohesioa lortzeko lan talde sendoen eta talde lanaren beharra azaltzen da ideia gisa. Lanerako modu honek ikasi eta garatzea beharrezkoak diren jarrera eta ezagutza jakin batzuk barneratzea eskatzen dio profesionaleri. Hauen artean, entzute aktiboa, asertibitatea, kritiken onarpena, arduraren hartzea, autokritika, bestearen lekuan jartzen jakitea, babes eta laguntza harremanak sortzea, elkarriketan aritzea, argumentazioa... Guzti honek lan taldeei zuzendutako prestakuntza proposamen bat eskatzen du, taldeko kideen eta baita taldearen garapen profesionala hobetzeko aukera egongo bada.

f) Beste gune batzuetan sortutako kanpo ezagutza talde lanaren eta erakundearen baitan txertatzea. Profesionalak prestakuntza eta beraien praktikaren artean, muga hauek gainditu eta elementu teoriko-praktikoak kontestualizatzeko beharrezkoen artean distantzia handia sumatzen dutela agerikoa da. Esan dugun bezala, lan orduen barruan praktikaren gaineko hausnarketarako denbora instituzionalizatu beharko litzateke, errealitatea ulertzeko, interpretatu, egokitu eta aurreratu ahal izateko.

V. Profesionalizazio prozesuaren barruan, zaintzaz

Aparteko epigrafea eskaini nahi izan diogu lanbidearen barruan zaintzaren gaiari. Ezin ditugu zehaztapen gehiegi txertatu, baina bai aipa dezakegu profesionalak berau egunerokotasunaren barruan txertatzeko beharrezko egiten dituzten aldarrikapenak. Kontzeptu hau profesionalen ongizatea bermatuko duen hobekuntza profesionaleri loturik ageri zaigu, eta bestalde, babes emozionalaz eta lan orduen barruan barrunbehetaraino iritsi eta pertsonalki ikutzera iristen diren problematikak aineratzeko. Gaia, kontzeptu mailan baina batez ere prozedurazkoan hasierako prestakuntzatik hasita landu beharko litzatekeela suma daiteke. Era berean lan orduen barruan sratu beharko litzateke, lanaren zati gisa. Honen gaineko kontzientzia egon badagoen arren, oso modu desberdinetara eta puntualki egiten zaio aurre.

Ikerketa, puntu eta jarrai

Dokumentu honen hasieran aipatzen genuen bezala, azterlan honen xedea haurtzaroaren babeserako esparruan eta baita hezkuntzako profesionalen hasierako eta etengabeko prestakuntzan aldaketak sustatzea zen. Behin prozesua amaituta, noraino iritsi garen berrikusi behar dugu, ikuspegi kritikotik ezagutzaren eraikuntza eta testuinguruaren eraldaketara konprometitzen garela aintzat hartuz.

Sustatu ditugun aldaketei dagokionean, lan talde mitxo, diziplina eta erakundeartekoa eratzeak, unibertsitateak eta esparru profesionaletik elkarlanean eta elkardependentzian aritzeak

ezagutzaren eraikuntzari egiten dion ekarpen aberatsa agerian utzi du, zenbait aldaketa ekarri dituen bitartean:

- Ikerketa hau gardu berrien diseinuarekin denboran ia batera burutu izanak, eta talde honetako lau kidek (hiru irakasle eta gizarte hezitzaile batek) batzordean parte hartu izanak, gizarte hezkuntzako graduaren curriculumak praktika profesionaletik hurbilago egotea ahalbideratu du. Sortzean zuen zentzua galdu gabe materializatzea eta mundu profesional eta akademikoaren arteko elkarlanari eustea dugu erronka.
- Ikerketa emaitzen plazaratzea esparru bietatik modu konpartituan gauzatu da. Toledoko kongresua (2007, non gai ildo baten gaineko gogoeta errazteko ardura izan zuen talde honek, eta Kopenhageko kongresua (2009) horren adierazle. Ikerketa emaitzen idatzizko zabalkundeari dagokionean gauza bera esan daiteke, izan ere profesionalen partehartzea oso esanguratsua izan baita. Beste era batera esanda, ohikoa baino irazkortasun handiagoa ari da ematen emaitzen zabalkundearen.
- Ikerketak puntu eta amaiera jarri duen arren, ikerketa berrietan lan egin nahi duen talde mixto egonkor baten eraketan, martxan dauden hiru tesiren burutzapenean eta hasierako nahiz etengabeko prestakuntzari begira proiektio argi batean du jarraipena. Jarraipen mota hau eta aldaketaren instituzionalizazioa ez dira oso ohikoak ikerketa praktikan.

Gizarte hezkuntzaren beste zenbait esparrutan ikerketak garatzeko beharra dagoenaren kontzientzia eduki badugu, hala nola, helduen heziketaren eta garapen komunitarioaren esparruan. Halaber, unibertsitari eta gizarte hezitzaile berrien talderatzea dugu aurretik, elkarlan sareek gizarte kohesioa sustatu dezaten, eta babesgabetasun egoeran aurkitzen diren pertsonen gizarte errealitateak aldatu bide. Ikerketa hau amaitu da, baina jarraitu beharreko ibilbide baten urrats bat besterik ez da izan.